

ศึกษาความเชื่อเรื่องเปรตที่ปรากฏใน ประเพณีแซนโฎนตาของจังหวัดบุรีรัมย์

พระสมพงษ์ จันทวีโส (จันสิดา)^๑

บทคัดย่อ

วิทยานิพนธ์เล่มนี้ มีวัตถุประสงค์สำคัญอยู่ ๓ ประการ คือ ๑) เพื่อศึกษาเปรตที่ปรากฏในคัมภีร์พระพุทธศาสนา ๒) เพื่อศึกษาประเพณีแซนโฎนตาของจังหวัดบุรีรัมย์ และ ๓) เพื่อศึกษาความเชื่อเรื่องเปรตที่ปรากฏในประเพณีแซนโฎนตาของจังหวัดบุรีรัมย์ ซึ่งผลการศึกษาพบว่า

เปรตที่ปรากฏในคัมภีร์พระพุทธศาสนา พบว่า เปรตมีความหมาย ๒ ด้าน คือ ผู้ล่วงลับไปแล้วสู่ปรโลกและผู้ตายยืนยันว่าเปรตนั้นมีอยู่จริง ส่วนในทัศนะของนักปราชญ์ต่างๆ ได้ให้ความหมายที่หลากหลายออกไปสรุปได้ว่า เปรต คือผู้ล่วงลับไปแล้วสู่ปรโลก และหมายถึงคนตายหากพิจารณาในแง่ของบุญกรรมของเปรต จะเห็นว่า เกิดจากการกระทำความชั่วทางกาย เรียกกายทุจริต การกระทำทางวาจาเรียกว่า วาจทุจริต และการกระทำทางใจ เรียกว่า มโนทุจริต เปรตนั้นมีหลายประเภทแล้วแต่บาปกรรมที่ตนเองเคยกระทำความในอดีตกาล

ตอนที่เกิดเป็นมนุษย์ ไม่ว่าจะกรรมชั่วที่หนักหรือกรรมชั่วที่เบาเมื่อละจากโลกนี้ไปแล้วย่อมเข้าไปสู่โลกของเปรตได้ กรรมที่ทำให้เกิดเป็นเปรต สำหรับภูมิเปรตนั้น ที่ปรากฏอยู่ในพระสูตร อรรถกถาและคัมภีร์ต่างๆ ได้จำแนกประเภทของเปรตออกเป็น ๓๗ ประเภท แต่มีเปรตจำพวกเดียวเท่านั้นที่สามารถรับส่วนบุญจากญาติได้ ด้วยการอนุโมทนาในส่วนบุญนั้นคือ ปรตทัตตูปชีวีตเปรต

ประเพณีแซนโฎนตาของจังหวัดบุรีรัมย์ พบว่า ประเพณีแซนโฎนตา เป็นประเพณีหนึ่งที่มีความสำคัญและปฏิบัติสืบทอดติดต่อกันมายาวนานของชาวจังหวัดบุรีรัมย์ ที่แสดงออกถึงความกตัญญูต่อผู้มีพระคุณ สะท้อนให้เห็นความรัก ความเมตตา ความกรุณา ความผูกพัน ของสมาชิกในครอบครัว เครือญาติ และชุมชนแต่ละท้องถิ่น โดยจะประกอบพิธีกรรมตรงกับวันแรม ๑๔ ค่ำเดือน ๑๐ ของทุกปี เมื่อถึงวันแรม ๑๔ ค่ำเดือน ๑๐ ลูกหลาน ญาติพี่น้องที่ไปประกอบอาชีพการงานที่อื่นหรือไปตั้งถิ่นฐานในแดนใดตำบลไหนไม่ว่าใกล้หรือไกล ก็จะเดินทางมารวมญาติกัน เพื่อจะทำพิธีแซนโฎนตา พิธีกรรมเกี่ยวกับประเพณีแซนโฎนตา เป็นกุศโลบายอย่างหนึ่งที่ช่วยให้พุทธศาสนิกชนได้ทำบุญถวายทาน และเป็นการขัดเกลาความตระหนี่ โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อส่งมอบเสบียงเดินทางให้กับผีบรรพบุรุษนำไปใช้ในเวลาดินทางกลับไปสู่ภูมิของตน ชาวไทยเขมรจะต้องมีการเซ่นไหว้บอกกล่าวผีบรรพบุรุษเสมอ ด้านคติความเชื่อชาวไทยเขมร มีความ

^๑พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

เชื่อในเรื่องผีบรรพบุรุษ (โผนตา) ชาวบ้านเชื่อว่าผีโผนตาเป็นผู้มีอำนาจให้คุณให้โทษแก่ผู้ที่ยังมีชีวิตอยู่ได้ ถ้าใครไม่ปฏิบัติตามประเพณีและพิธีกรรมแซนโผนตา (สารทเดือนสิบ) ก็จะถูกสังคมลงโทษกล่าวหาว่าเป็นคนอกตัญญู และเชื่อว่าคนที่อกตัญญูจะประสบแต่ความล้มเหลวในชีวิตหาความสุขความเจริญไม่ได้ ความเชื่อดังกล่าวซึ่งมีการเช่นสรวงบูชาเพื่อให้บรรพบุรุษพอใจ ท่านก็จะคอยคุ้มครองอวยชัย ให้พร ให้ลูกหลานประสบผลสำเร็จในชีวิตมีความสุขความเจริญ และนอกจากนี้ยังเชื่อว่าผีโผนตานั่นจะดลบันดาล ให้ฝนตกต้องตามฤดูกาล เพื่อให้เกิดความอุดมสมบูรณ์ทางเกษตรกรรมด้วย ชาวไทยเขมร ได้อาศัยความเชื่อในการนับถือผีบรรพบุรุษเดียวกัน เป็นเครื่องมือในการควบคุมพฤติกรรมของคนในชุมชน ทำให้เป็นคน มีระเบียบวินัย มีศีลธรรม ก่อให้เกิดความรักความสามัคคีเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกันสืบไป

ความเชื่อเรื่องเปรตที่ปรากฏในประเพณีแซนโผนตาของจังหวัดบุรีรัมย์ พบว่าความเชื่อเรื่องเปรตที่ปรากฏในประเพณีแซนโผนตานั่น เปรตนี้มีผลเกิดขึ้นจากประเพณีผลจากการอุทิศส่วนบุญส่วนกุศลให้แก่เปรตชนหรือผู้ที่ล่วงลับไปแล้วนั้น เป็นคติธรรมความเชื่อที่เชื่อมโยงกับหลักธรรมในทางศาสนา เพื่อเป็นการอุทิศส่วนบุญให้แก่ผู้ล่วงลับ เป็นการสงเคราะห์อนุเคราะห์แก่ญาติผู้วายชนม์ให้ไปเกิดในสุคติโลกสวรรค์ เป็นการแสดงออกถึงน้ำใจที่ดีงาม การแสดงออกถึงน้ำใจต่อกัน มี ๓ ยาม คือ ยามจนยามเจ็บ และยามจาก คติ

ธรรมอันนี้ในทางศาสนามีตัวอย่างเกี่ยวกับการทำบุญให้ผู้ตายนี้ จึงเป็นประเพณีทำบุญให้แก่ผู้ตายตลอดมาจนบัดนี้

คำสำคัญ : พระพุทธศาสนา

Abstract

The objectives of this study were to study 1) Peta in Buddhist scripture, 2) the Saendonta tradition in Buriram Province, and 3) the belief of Peta in Saedonta tradition in Buriram province. The findings indicated that:

The Peta (the hungry ghost) in Buddhist scripture consisted of two meanings; the first meaning was the dead person that might appear in the world of Yakkha (giant), Mara (demon), Brahma, Deva (deity), or devil; the second meaning was the passing away from one birth to the other birth. But the definition in this study was the dead who appeared to be Peta and were severely tortured according to what they had committed in the previous deeds. To the scholars' views, Peta meant the person who passed away to the next birth according to their previous bodily, verbal, and mental deeds in the human being times.

Saendonta (merit making in dedication to the passed away ancestors) tradition in Buriram province was significance and continuously practiced to the present time. It showed gratefulness, loving kindness, compassion, and attachment of the family. the tradition would be celebrated on the full moon day of the tenth lunar month of each year. the relatives who were working in the different places would come back to their hometown for celebrating Saendonta ceremony. It was a stratagem to urge the Buddhists make merit, to reduce stinginess. Buriram people believed that the ancestor ghosts (Donta) were able to give good and bad lucks to the living beings. If anyone did not conform to Saendonta, he or she would be condemned as the ungrateful, disappeared in life, and lacked of happiness. The ceremony of Saendonta was practiced by pleasing the passed away ancestors with offerings so that they would bless and protect their living relatives. The ancestor ghosts could also destine the raining for their relatives for agricultural stinginess. Therefore, the belief in Saendonta was the tool for making

Buriram people to be good, disciplined, virtuous, and harmonious.

The belief in Peta appeared in Saendonta tradition in Buriram province was dedicated to merit making in the dedication of the passed away relatives. This belief was linked to Buddhist principles in the aspects of making a merit to the dead persons, assistance the dead to be born in heaven, and showing kindness in different situations of the living beings.

Keywords : Buddhist

๑. บทนำ

มนุษย์ในยุคแรกนั้นนับถือธรรมชาติ เชื่อว่าธรรมชาติเป็นสิ่งที่ประเสริฐเป็นมารดาของสรรพสิ่งและเป็นมารดาของตนจึงจัดมีพิธีกรรมบูชาธรรมชาติกัน^๒ ด้วยเหตุนี้เอง ในสมัยโบราณมนุษย์จึงนับถือธรรมชาติ เช่น ต้นไม้ใหญ่ ภูเขา จอมปลวก ฯลฯ โดยยึดถือเป็นสิ่งที่พึงที่ระลึกหรือสิ่งยึดเหนี่ยวทางจิตใจ อย่างที่อัคคีทตสอนประชาชนและอันเตวาสิกของตนเองว่า “ พวกท่านจงถึงภูเขาเป็นสรณะ จงถึงป่าเป็นสรณะ จงถึงอารามเป็นสรณะ จงถึงต้นไม้เป็นสรณะ พวกท่านจักพ้น

^๒ พระเทพดิลก (ระแบบ ฐิตญาโณ), ประวัติศาสตร์พระพุทธศาสนา, พิมพ์ครั้งที่ ๔, (กรุงเทพมหานคร : มหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๔๘), หน้า ๑๔.

จากทุกข์ทั้งสิ้นได้ด้วยอาการอย่างนี้”^๓ และต่อมาก็จึงมีความเชื่อเรื่องวิญญาณบรรพบุรุษโดยถือว่าคนที่ตายไปแล้วนั้น แม้ร่างกายจะต้องแตกสลายไปแต่วิญญาณก็คงอยู่ เทียววนเวียนอยู่ตามสถานที่ต่างๆ ที่ตนเคยอาศัยอยู่ เพราะวิญญาณไม่สามารถเดินทางไปสู่ปรโลกได้ และต้องอาหารเหมือนกันเช่นเดียวกับคน^๔ และก็มีมีความเชื่อว่าวิญญาณเหล่านั้นอำนวยการความสุขความทุกข์ให้ จึงเกิดการกลัวแล้วพากันคิดหาอุบายทำให้วิญญาณเหล่านั้นพอใจ จึงมีการเซ่นสรวงวิญญาณเหล่านั้นขึ้น เพราะบรรพบุรุษของเขาเหล่านั้นหลังจากที่ได้ตายไปแล้ว พญายมจะนำไปสู่ยมโลก จึงมีการบูชาวิญญาณบรรพบุรุษพร้อมกับการบูชาเทวะเพื่อให้เทวะช่วยเหลือบรรพบุรุษของตน ด้วยเหตุนี้ญาติจึงต้องประกอบพิธีบูชาข้าวบิณฑ์หรือก้อนข้าวสังเวทวิญญาณของผู้ตายเมื่อได้รับสังเวทด้วยข้าวบิณฑ์แล้วก็จะพ้นความเป็นเปรตเร่ร่อน จนเป็นเหตุให้กำหนดเป็นหน้าที่ของบุตร ให้เป็นพิธีที่เรียกว่า พิธีศราทธซึ่งแปลว่ากิจพิธีของผู้มีศรัทธา^๕ ส่วนผู้ที่ทำพิธี

ศราทธจะต้องเป็นบุตรชายเท่านั้นเพราะเชื่อกันว่าลูกชายสามารถช่วยบิดามารดาให้พ้นจากขุมนรกชื่อว่าปุตตะได้^๖ และเชื่ออีกว่าใครที่ไม่มีบุตรตายไปแล้วต้องตกนรกชื่อว่าปุตตะ จึงมีกำหนดประเภทของบุตรไว้เป็นอันมาก มาแต่ครั้งโบราณกาลและจนถึงทุกวันนี้ก็ยังเปลี่ยนแปลง เพราะความเชื่อนั้นมาจากกรุ่นสู่กรุ่นบอกเล่ากล่าวต่อกันและเป็นความเชื่อที่สืบทอดกันมาเรื่อยๆ จะเชื่อถือได้มากน้อยเพียงใด ก็ขึ้นอยู่กับ การปลูกฝังการประกอบพิธีกรรมจนกลายเป็นประเพณีที่ต้องปฏิบัติดังกล่าว

ดังนั้นชาวไทยเชื้อสายเขมรในจังหวัดบุรีรัมย์จึงต้องมีการจัดทำอาหาร ขนมห้าต้มเพื่อต้อนรับผีบรรพบุรุษเหล่านั้น การประกอบพิธีดังกล่าวเมื่อถึงรุ่งเช้าของวันขึ้น ๑๕ ค่ำ เดือน ๑๐ ก็จะนำอาหารขนมข้าวต้มไปถวายพระสงฆ์ที่วัด เพื่ออุทิศส่วนบุญให้ผีบรรพบุรุษของตน ซึ่งเรียกพิธีดังกล่าวว่า

“การทำบุญวันสารทเล็ก” ซึ่งมีความเชื่อว่าผีบรรพบุรุษจะออกมาจากยมโลกได้ ๑๕ วัน หลังจากนั้นต้องกลับไปปรโลกในยมโลกตามเดิม การประกอบพิธีสารทของชาวจังหวัดบุรีรัมย์นั้น มีระยะเวลาการทำบุญ ๒ ช่วง ดังนี้

(กรุงเทพมหานคร : มหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๔๘), หน้า ๑๕.

^๖พื้น ดอกบัว, ศาสนาเปรียบเทียบ, พิมพ์ครั้งที่ ๓, (กรุงเทพมหานคร : โสภณการพิมพ์, ๒๕๔๙), หน้า ๔๓.

^๓ คณะกรรมการกองตำรา มหามกุฏราชวิทยาลัย, ผู้แปล, พระธัมมปทัฏฐกถาแปล ภาค ๖, พิมพ์ครั้งที่ ๑๖, (กรุงเทพมหานคร : มหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔), หน้า ๑๖๔.

^๔ สัมภาษณ์ พระครูอัมพวันธรรมวิสิฐ, เจ้าคณะอำเภอสตึก, เจ้าอาวาสวัดอัมพวัน, ๙ สิงหาคม ๒๕๕๗.

^๕ พระเทพดิลก (ระแบบ ฐิตญาโณ), ประวัติศาสตร์พระพุทธศาสนา, พิมพ์ครั้งที่ ๔,

๑) ช่วงสารทเล็ก (เบญท์ตุง)
ประกอบพิธี วันขึ้น ๑๕ ค่ำ เดือน ๑๐

๒) ช่วงสารทใหญ่ นับไปอีก ๑๔ วัน
นับจาก วันแรม ๑ ค่ำ เดือน ๑๐ ถึง วันแรม
๑๕ ค่ำ เดือน ๑๐ เป็นวันสารทใหญ่ (เบญท์
ทม)

โดยนัยแห่งความสำคัญของปัญหา
ดังกล่าว ผู้วิจัย จึงสนใจที่จะศึกษาถึงเปรตที่
ปรากฏในคัมภีร์พระพุทธศาสนา ประเพณี
แซนโฎนตาของจังหวัดบุรีรัมย์และความเชื่อ
เรื่องเปรตที่ปรากฏในประเพณีแซนโฎนตาของ
จังหวัดบุรีรัมย์เพื่อให้เกิดประโยชน์ในการ
ปฏิบัติต่อประเพณีและความเชื่อที่ถูกต้องดี
งามสืบไป

๒. วัตถุประสงค์ในการวิจัย

๒.๑. เพื่อศึกษาเปรตที่ปรากฏใน
คัมภีร์พระพุทธศาสนา

๒.๒. เพื่อศึกษาประเพณีแซนโฎนตาของ
จังหวัดบุรีรัมย์

๒.๓. เพื่อศึกษาความเชื่อเรื่องเปรต
ในประเพณีแซนโฎนตาของจังหวัดบุรีรัมย์

๓. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง ความเชื่อเรื่องเปรตใน
ประเพณีแซนโฎนตาของจังหวัดบุรีรัมย์ มี
วัตถุประสงค์เพื่อศึกษา เปรตที่ปรากฏใน
คัมภีร์พระพุทธศาสนา ประเพณีแซนโฎนตาของ
จังหวัดบุรีรัมย์ และความเชื่อเรื่องเปรตที่
ปรากฏในประเพณีแซนโฎนตาของจังหวัด
บุรีรัมย์โดยการรวบรวมข้อมูลจากเอกสารและ

การสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่าง มีขั้นตอน
การศึกษา ดังนี้

๓.๑ ขั้นศึกษาข้อมูล ศึกษาข้อมูล
จากเอกสารและรายงานการวิจัยที่เกี่ยวข้อง
เช่นพระไตรปิฎก อรรถกถา หนังสือวิชาการ
วิทยานิพนธ์ วารสาร สื่อออนไลน์ และสื่ออื่น
ๆ ที่เกี่ยวข้อง เพื่อตอบวัตถุประสงค์ข้อที่ ๒.๑
, ๒.๒ และ ๒.๓

๓.๑.๑ ประชากรที่ใช้ในการศึกษา
ตัวแทนประชากรที่ได้มาโดยวิธีการเลือกกลุ่ม
ตัวอย่างแบบเจาะจงมีทั้งหมด ๓๐ รูป/คน
แยกเป็นกลุ่มตัวอย่าง ๔ กลุ่ม ได้แก่

๑). พระสังฆาธิการ

๑๓ รูป

๒). ผู้นำชุมชนชาวบ้าน

๔ คน

๓). ผู้สูงอายุในชุมชน

๑๐ คน

๔). หัวหน้าส่วนราชการที่เกี่ยวข้อง

๓ คน

๓.๑.๒ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย
ได้แก่

๑) คัมภีร์พระไตรปิฎก อรรถกถา
หนังสือวิชาการ วิทยานิพนธ์ วารสาร สื่อ
ออนไลน์

๒) แบบสัมภาษณ์ โดยการสัมภาษณ์
แบบเจาะลึก กลุ่มพระสังฆาธิการ
ผู้อำนวยการสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัด
ประธานสภาวัฒนธรรมจังหวัด ผู้นำชุมชน
ชาวบ้านและผู้สูงอายุในชุมชน ในพื้นที่
เป้าหมายมี อำเภอโนนดินแดง อำเภอบ้าน

กรวด อำเภอประโคนชัย อำเภอเมืองบุรีรัมย์
อำเภอบ้านด่าน อำเภอกระสัง อำเภอสตึก ซึ่ง
ในแบบสัมภาษณ์นี้มีข้อความทั้งหมด ๔ ข้อ
ใหญ่ คือ

(๑) ความเชื่อเรื่องผีบรรพบุรุษใน
จังหวัดบุรีรัมย์

(๒) องค์ประกอบของประเพณีแซน
โขนตาของชาวจังหวัดบุรีรัมย์

(๓) จุดมุ่งหมายในประเพณีแซนโ
ขนตาของชาวบุรีรัมย์

(๔) การอนุรักษ์ประเพณีแซนโ
ขนตาของชาวจังหวัดบุรีรัมย์ ในหัวข้อสัมภาษณ์
ทั้งหมดเอาไปตอบวัตถุประสงค์ข้อ ๒.๒, ๒.๓

การตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ โดย
การนำเครื่องมือที่ได้สร้างขึ้นเสนอต่ออาจารย์
ที่ปรึกษา ซึ่งตรวจสอบด้านโครงสร้าง ด้าน
เนื้อหา เสร็จแล้วนำไปแก้ไขปรับปรุงก่อน
นำไปเก็บรวบรวมข้อมูลจริงในภาคสนาม

๓.๒ ขั้นเก็บรวบรวมข้อมูล เก็บ
รวบรวมข้อมูลจากเอกสารที่เกี่ยวข้อง เช่น
พระไตรปิฎก อรรถกถา หนังสือ วิทยานิพนธ์
นิตยสาร วารสาร สื่อออนไลน์และสื่ออื่น ๆ
และประสานงานติดต่อกับหน่วยงานที่
เกี่ยวข้องทุกภาคส่วน เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูล
ด้วยตนเอง

๓.๓ ขั้นวิเคราะห์ข้อมูล วิเคราะห์
ข้อมูลที่ได้จากเอกสารที่เกี่ยวข้อง เช่น
พระไตรปิฎกอรรถกถา หนังสือ วิทยานิพนธ์
นิตยสาร วารสาร สื่อออนไลน์และสื่ออื่น ๆ
และข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ ซึ่งเป็นข้อมูล

เชิงคุณภาพนี้ใช้วิธีพรรณนาวิเคราะห์
(Descriptive Analysis)

**๓.๔ ขั้นสรุปผลและอภิปราย
ผลการวิจัย** การวิจัยครั้งนี้ สรุปผลและ
อภิปรายผลแบบบรรยายตามกรอบแนว
ทางการเก็บรวบรวมข้อมูลและวิเคราะห์ข้อมูล
เพื่อตอบคำถามตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย

๔. ผลการวิจัย

**ศึกษาเปรตที่ปรากฏในคัมภีร์
พระพุทธศาสนา พบว่า** เปรตมีความหมาย
คือ ผู้ล่วงลับไปแล้วสู่ปรโลกและผู้ตาย ยืนยัน
ว่าเปรตนั้นมีอยู่จริง ส่วนในทัศนะของ
นักปราชญ์ต่างๆ ได้ให้ความหมายที่
หลากหลายออกไปสรุปได้ว่า เปรต คือผู้
ล่วงลับไปแล้วสู่ปรโลก และหมายถึงคนตาย
โดยเรียกที่อยู่ของเปรตว่า “ปิตติวิสัย” หรือ
“เปตวิสัย” แปลว่า แดนแห่งเปรต^๗ ซึ่งมีแต่
ความทุกข์ทรมานด้วยผลแห่งกรรมชั่วที่ตนได้
กระทำไว้เมื่อเป็นมนุษย์ หากพิจารณาในแง่
ของบุญกรรมของเปรต จะเห็นว่า เกิดจากการ
กระทำความชั่วทางกายเรียกกายทุจริต การ
กระทำความชั่วทางวาจาเรียกว่า วจีทุจริต และการ
กระทำความชั่วทางใจ เรียกว่า มโนทุจริต เปรตนั้นมี
หลายประเภทแล้วแต่บาปกรรมที่ตนเองเคย
กระทำมาในอดีตชาติตอนที่เกิดเป็นมนุษย์ ไม่

^๗ ที.ปา. (บาลี) ๑๑/๒๘๑/๒๔๖.

ว่าจะกรรมชั่วที่หนักหรือกรรมชั่วที่เบาเมื่อละจากโลกนี้ไปแล้วย่อมเข้าไปสู่โลกของเปรตได้ กรรมที่ทำให้เกิดเป็นเปรต แสดงให้ประจักษ์ถึงผลอันแผ่ร่อนลามกของกรรมอันเป็นเหตุให้สัตว์ผู้กระทำความชั่ว ให้บังเกิดเป็นเปรต ซึ่งจักยังความสลดใจให้เกิดแก่สัตว์ทั้งหลาย ได้เกรงกลัวต่อบาปอกุศล หลีกพ้นจากการเข้าสู่เปรตโลก

ศึกษาประเพณีแซนโฌนตาของจังหวัดบุรีรัมย์ พบว่า ประเพณีแซนโฌนตาของจังหวัดบุรีรัมย์เป็นประเพณีหนึ่งที่มีความสำคัญและปฏิบัติสืบทอดติดต่อกันมายาวนานของชาวจังหวัดบุรีรัมย์ ที่แสดงออกถึงความกตัญญูต่อผู้มีพระคุณ สะท้อนให้เห็นความรัก ความเมตตา ความกรุณา ความผูกพัน ของสมาชิกในครอบครัว เครือญาติ และชุมชนแต่ละท้องถิ่น โดยจะประกอบพิธีกรรมตรงกับวันแรม ๑๔ ค่ำเดือน ๑๐ ของทุกปี เมื่อถึงวันแรม ๑๔ ค่ำเดือน ๑๐ ลูกหลาน ญาติพี่น้องที่ไปประกอบอาชีพการงานที่อื่นหรือไปตั้งถิ่นฐานในแดนใดตำบลไหน ไม่ว่าใกล้หรือไกล ก็จะมาเดินทางมารวมญาติกันเพื่อจะทำพิธีแซนโฌนตา^๙ แซนโฌนตาเป็นภาษาเขมร แซน แปลว่า เช่นสรวง เช่นไหว้ น่าจะมาจากคำว่า จะโดน ซึ่งหมายถึงโคตรตระกูล และตา หมายถึง ปู่ย่า ตายาย และ

โคตรตระกูล พิธีกรรมนี้จะจัดขึ้นพร้อมกับประเพณีวันสารทเดือนสิบ ของชาวไทยพุทธ เพราะมีความเชื่อที่สัมพันธ์กันเกี่ยวกับนรกสวรรค์และบุญบาป พิธีกรรมแซนโฌนตา จะจัดกระทำขึ้นเป็น ๒ ช่วง คือ ช่วงแรกในวันแรม ๑๔ ค่ำเดือน ๑๐ เรียกว่า สารทเล็ก หรือเป็นตุ้จ และในช่วงที่สองจะเริ่มในวันแรม ๑๕ ค่ำ เดือน ๑๐ เรียกว่า สารทใหญ่ หรือเป็นทม คำว่า เป็น เป็นภาษาเขมร มาจากศัพท์ภาษาบาลีว่า บินทะแปลว่า ก้อนข้าว^{๑๐} ในงานนี้จะมีการทำขนม ข้าวต้ม และกระยาสารทเพื่อนำไปทำบุญที่วัด เพื่อเช่นสรวงวิญญานบรรพบุรุษ ในวันแรม ๑๔ ค่ำ เดือน ๑๐ ที่ส่วนใดส่วนหนึ่งของบ้าน โดยการจุดธูป จุดเทียน นำข้าวปลาอาหารใส่ถาด และเชิญญาติพี่น้องบุตรหลานมารวมกัน และเรียกวิญญานของบรรพบุรุษ หรือญาติพี่น้องที่ล่วงลับให้มารับสิ่งของที่เช่นสรวงนั้น ๆ^{๑๐} พิธีกรรมเกี่ยวกับประเพณีแซนโฌนตา เป็นกุศโลบายอย่างหนึ่งที่ช่วยให้พุทธศาสนิกชนได้ทำบุญถวายทาน และเป็นการขัดเกลาความตระหนี่ โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อส่งมอบเสบียงเดินทางให้กับผี

^๙ สัมภาษณ์ พระสุนทรธรรมเมธี, รองเจ้าคณะจังหวัดบุรีรัมย์, เจ้าอาวาสวัดท่าสว่าง, ๒๑ กรกฎาคม ๒๕๕๗.

^{๑๐} ประทีป แชรรัมย์, “พิธีกรรมมะมีวดของกลุ่มชาติพันธุ์ชาวไทย – เขมร : ศึกษากรณีบ้านตะโกราย ตำบลบ้านบัว อำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์”, วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ มหาสารคาม, ๒๕๓๕).

^๙ สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดบุรีรัมย์, เอกสารรายงานฉบับสมบูรณ์ โครงการพัฒนานิเวศน์วัฒนธรรมลุ่มน้ำโขง ชี มูล พื้นที่ตำบลหนองเต็ง อำเภอกระสัง จังหวัดบุรีรัมย์, (บุรีรัมย์ : มปป, ๒๕๕๓), หน้า ๗๔.

บรรพบุรุษนำไปใช้ในเวลาเดินทางกลับไปสู่ภูมิของตน ชาวไทยเขมรจะต้องมี การเช่นไหว้บอกกล่าวผีบรรพบุรุษเสมอ ชาวไทยเขมร ได้อาศัยความเชื่อในการนับถือผีบรรพบุรุษเป็นเครื่องมือในการควบคุมพฤติกรรมของคนในชุมชน ทำให้เป็นคน มีระเบียบวินัย มีศีลธรรมก่อให้เกิดความรักความสามัคคีเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกันสืบไป

ศึกษาความเชื่อเรื่องเปรตที่ปรากฏในประเพณีแซนโฎนตาของจังหวัดบุรีรัมย์พบว่า ความเชื่อเรื่องเปรตที่ปรากฏในประเพณีแซนโฎนตานี้ เปรตนี้มีผลเกิดขึ้นจากประเพณีแซนโฎนตา จากการอุทิศส่วนบุญส่วนกุศลให้แก่เปตชนหรือผู้ที่ล่วงลับไปแล้วนั้น เป็นคตินิธิกรรมความเชื่อที่เชื่อมโยงกับหลักธรรมในทางศาสนา เพื่อเป็นการอุทิศส่วนบุญให้แก่ผู้ล่วงลับ เป็นการสงเคราะห์อนุเคราะห์แก่ญาติผู้วายชนม์ให้ไปเกิดในสุคติโลกสวรรค์ เป็นการแสดงออกถึงน้ำใจที่ดีงาม การแสดงออกถึงน้ำใจต่อกัน มี ๓ ยามคือ ยามจนยามเจ็บ และยามจาก คตินิธิกรรมอันนี้ในทางศาสนามีตัวอย่างเกี่ยวกับการทำบุญให้ผู้ตายนี้ ตามตำนานว่ามีมาตั้งแต่ครั้งพุทธกาล เมื่อสมเด็จพระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสรู้ใหม่ๆ เสด็จไปเมืองราชคฤห์ พระเจ้าพิมพิสารถวายทานแก่พระสงฆ์มีพระพุทธเจ้าเป็นประธาน วันแรกไม่ได้อุทิศผลให้แก่ใครๆ พระประยูรญาติที่วายชนม์ไปแล้วเมื่อไม่ได้รับผลก็พากันมาสำแดงกายร้องทุกข์ในเวลากลางคืนวันที่สองพระเจ้าพิมพิสารถวายทานอีก ทรงอุทิศผลทานให้แก่ผู้ที่ล่วงลับไปแล้วพวกเหล่านั้นก็

มาปรากฏให้พระเจ้าพิมพิสารเห็นว่าได้รับผลพ้นจากความลำบากแล้ว มีเรื่องเป็นอย่างนี้จึงเป็นประเพณีทำบุญให้แก่ผู้ตายตลอดมาจนบัดนี้

ความเชื่อเรื่องกรรมที่ทำให้เกิดเป็นเปรตในประเพณีแซนโฎนตาของชาวจังหวัดบุรีรัมย์ มีความสอดคล้องกัน ด้วยลักษณะของความเชื่อที่ผสมผสานกัน ระหว่างคติความเชื่อเดิมของชาวบ้านกับคติความเชื่อของพระพุทธศาสนาสืบทอดกันมาตามลำดับ จึงก่อให้เกิดประเพณีและพิธีกรรม ซึ่งได้รับอิทธิพลจากความเชื่อเกี่ยวกับเรื่องของจิตวิญญาณว่าหลังจากที่ตายไปแล้ว เชื่อว่าผู้ทำกรรมใดไว้อย่อมได้รับผลกรรมนั้น ทำดีได้ขึ้นสวรรค์ ทำชั่วตกนรก เป็นเปรต ต้องทนทุกข์ทรมาน เพราะผลแห่งบาปกรรมที่ทำไว้นั่นเอง และในภูมิแห่งเปรตพวกเขาสามารถดำรงชีพอยู่ด้วยการอาศัยส่วนบุญจากของญาติพี่น้อง หรือผู้อื่นเท่านั้นหากไม่มีใครอุทิศไปให้ก็ไม่ได้รับบุญ

ชาวไทยเขมรจังหวัดบุรีรัมย์เชื่อว่าญาติหรือบรรพบุรุษของตนที่ตายไปแล้วนั้น ย่อมไปสู่ภพภูมิแห่งเปรตที่ประกอบด้วยความทุกข์นานาประการ เช่น ความหิวกระหาย ความอดอยาก การขาดแคลนเสื้อผ้าและเครื่องอำนวยความสะดวกต่างๆ การถูกทรมานจากนายนิรยบาล (พระยายมราช) เช่น ให้ปีนต้นจ้าวที่มีหนาวแหลมคม จนกว่าจะหมดผลกรรมชั่วที่ตนได้กระทำไว้เมื่อครั้งเกิดเป็นมนุษย์จึงได้ทำการอุทิศส่วนกุศลให้แก่ญาติ ได้

ทำให้ญาติทั้งหลายอันได้ถือกำเนิดในภพภูมิของเปรตนั้น

ความเชื่อเกี่ยวกับองค์ประกอบและพิธีกรรม เป็นการศึกษาความเชื่อของชาวไทยเขมรบุรีรัมย์ที่มีต่อประเพณีแซนโฎนตาของชาวจังหวัดบุรีรัมย์ จนกระทั่งได้มีพิธีกรรมการทำบุญแซนโฎนตาแบ่งการศึกษาวิเคราะห์ความเชื่อในเรื่ององค์ประกอบของพิธีกรรมออกได้เป็น ๔ องค์ประกอบ คือ

๑). ความเชื่อของบุคคลที่เข้าร่วมพิธีกรรม

๒). ความเชื่อเกี่ยวกับวัตถุและสิ่งของที่ใช้ประกอบพิธีกรรม

๓). ความเชื่อเกี่ยวกับสถานที่ที่ใช้ประกอบพิธีกรรม

๔). ความเชื่อเกี่ยวกับวันและเวลาในการประกอบพิธีกรรม พิธีกรรมแซนโฎนตานี้เป็นความเชื่อในเรื่องผีบรรพบุรุษที่มีอิทธิพลต่อวิถีชีวิตของชาวไทยเขมรมาก ไม่ว่าจะเป็นการจัดงานต่าง ๆ หรือมีการเดินทางไกลมักจะมีการบอกกล่าวผีบรรพบุรุษให้คุ้มครองการเดินทางด้วยความปลอดภัยโดยเฉพาะส่งเสริมความเป็นปึกแผ่นของสังคม ทำให้พิธีกรรมและประเพณีดังกล่าวยังคงอยู่ในสังคม

๕.สรุปและข้อเสนอแนะ

ผู้ล่วงลับไปแล้วสู่ปรโลกและผู้ตายจากโลกนี้ไปแล้ว ซึ่งอาจจะไปเกิดเป็นยักษ์ เป็นมาร เป็นพรหม เป็นเทวดา เป็นสัตว์นรกก็ได้ หรือหมายเอาผู้ที่ล่วงลับจากโลกหนึ่งไปสู่อีกโลกหนึ่ง แต่ส่วนใหญ่แล้วหมายเอาสัตว์ที่ล่วงลับจากโลกนี้ไปแล้วไปเกิดเป็นเปรตวิสัย ที่

ได้รับความทุกข์ทรมานแสนสาหัส ตามผลกรรมที่ได้กระทำไว้ และยืนยันว่าเปรตนั้นมีอยู่จริง ประเพณีแซนโฎนตาของจังหวัดบุรีรัมย์เป็นประเพณีหนึ่งที่มีความสำคัญและปฏิบัติสืบทอดติดต่อกันมายาวนานของชาวจังหวัดบุรีรัมย์ ที่แสดงออกถึงความกตัญญูต่อผู้มีพระคุณ โดยจะประกอบพิธีกรรมตรงกับวันแรม ๑๔ ค่ำเดือน ๑๐ ของทุกปี ชาวไทยเขมรบุรีรัมย์ มีความเชื่อในเรื่องผีบรรพบุรุษ (โฎนตา) เชื่อว่าผีโฎนตาเป็นผู้มีอำนาจให้คุณให้โทษแก่ผู้ที่ยังมีชีวิตอยู่ได้ ถ้าใครไม่ปฏิบัติตามก็จะถูกส่งลงโทษกล่าวหาว่าเป็นคนอกตัญญูจะต้องประสบแต่ความล้มเหลวในชีวิตหาความสุขความเจริญไม่ได้ ความเชื่อดังกล่าวซึ่งมีการเชนสรวงบูชา เพื่อให้บรรพบุรุษพอใจ ท่านก็จะคอยคุ้มครองอวยชัย ให้พร ให้ลูกหลานประสบผลสำเร็จในชีวิตมีความสุขความเจริญ

๕.๑ ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายนำไปเป็นแนวทางปฏิบัติ

ความเชื่อเรื่องเปรตที่ปรากฏในประเพณีแซนโฎนตาของจังหวัดบุรีรัมย์ การบูชานั้นควรมีนโยบายในการส่งเสริมให้เด็กและเยาวชนไทย และประชาชนทั่วไป ได้ศึกษาเรียนรู้เพื่อความเข้าใจ พระสงฆ์เป็นผู้ที่มีหน้าที่ในการเผยแผ่หลักธรรมควรมีบทบาทในการให้การศึกษา และอบรมสั่งสอนที่ถูกต้องตามหลักศาสนา และควรมีการประชาสัมพันธ์เชิญชวน ให้ร่วมกันบูชาบรรพบุรุษ เพื่อกระตุ้นเตือนให้มองเห็นความสำคัญมองเห็นโทษและประโยชน์ ของการนำหลักการบูชา

บรรพบุรุษมาปฏิบัติร่วมกัน ค ว า ม
กตัญญูกตเวที ต้องปลูกฝังแนวคิดให้มีความรู้
ความเข้าใจให้คนทั้งหลายรู้จักคุณและตอบแทน
คุณของบุคคลอื่น ด้วยความบริสุทธิ์ใจ ไม่
สนับสนุนคนอกตัญญู ยกย่อง เชิดชูคนดีมี
ความกตัญญูกตเวที ให้เป็นที่ปรากฏในสังคม
เพื่อเป็นแบบอย่างที่ดีของคนในสังคมต่อไป

๕.๒ ข้อเสนอแนะเพื่อการต่อยอด งานวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้ศึกษาความ
เชื่อเรื่องเปรตที่ปรากฏในประเพณีแซนโฎน
ตาของจังหวัดบุรีรัมย์ ผู้ที่มีความสนใจที่จะ

ทำวิจัยเกี่ยวกับประเพณีแซนโฎนตาของ
จังหวัดบุรีรัมย์ สามารถวิเคราะห์ในประเด็น
ดังต่อไปนี้

๑) ศึกษาความเชื่อตามหลัก
พระพุทธศาสนาที่ปรากฏในประเพณีอื่น ๆ
ของบุรีรัมย์

๒) ศึกษาความเชื่อเรื่องเปรตที่
ปรากฏในประเพณีแซนโฎนตาของจังหวัดอื่น
ๆ

๓) ศึกษาคติทางพระพุทธศาสนาที่
ปรากฏประเพณีต่าง ๆ

บรรณานุกรม

คณะกรรมการกองตำรา มหามกุฏราชวิทยาลัย,ผู้แปล. พระธัมมปัทมฐกถาแปล ภาค ๖. พิมพ์ครั้งที่

๑๖. กรุงเทพมหานคร : มหามกุฏราชวิทยาลัย,๒๕๕๔.

พระเทพดิลก (ระแบบ ฐิตญาโณ). ประวัติศาสตร์พระพุทธศาสนา. พิมพ์ครั้งที่ ๔.กรุงเทพมหานคร
: มหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๔๘.

พื้น ดอกบัว. ศาสนาเปรียบเทียบ. พิมพ์ครั้งที่ ๓. กรุงเทพมหานคร : ไสยการพิมพ์, ๒๕๔๙.